

ก่อนปิดเล่ม

อ่อนนุ่มถ่อมตน

เชิดชัย อุดมพันธ์¹

ความอ่อนนุ่มถ่อมตนคือคุณสมบัติที่หลายคนถูกปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเยาว์ เพราะเป็นคุณค่าที่ยอมรับกันว่า เหมาะควรแก่การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม ซึ่งอาจสร้างความประทับใจ และเป็นเสน่ห์แก่บุคคลผู้นั้น แต่น่าประหลาดที่คุณสมบัตินี้กลับพร่องไปเมื่อเจริญวัยขึ้น

บุคคลที่มีความอ่อนนุ่มถ่อมตัว อาจพิจารณาได้จากกรณีสัมมาคารวะต่อผู้มีคุณวุฒิและ/หรือวัยวุฒิที่สูงกว่า มีสัมมาวาจา รู้จักกาลเทศะ บุคลิกภาพอ่อนโยน นุ่มนวล ไม่ก้าวร้าว ไม่โอ้อวด และมีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ใครได้อยู่ใกล้ย่อมรู้สึกผ่อนคลาย ไม่ต้องระแวงกลางแกลงใจว่าจะถูกประสงคร้ายทั้งทางกาย วาจา และใจ

สังคมไทยถือกันว่า ความอ่อนนุ่มถ่อมตัวเป็นคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการอบรมมาดีแล้ว และการแสดงกิริยาต่างๆ ด้วยความอ่อนนุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการรับสิ่งของ การเดิน การให้ความช่วยเหลือ การกล่าวขอบคุณ ขอโทษ หรือปฏิเสธ ฯลฯ ก็ถือเป็นมารยาททางสังคมที่พึงแสดงออก คนไทยแทบทุกคนจึงคุ้นเคยกับความอ่อนนุ่ม ประรณานาที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความอ่อนนุ่มและชื่นชมผู้ถ่อมตน บุคคลที่มีความอ่อนนุ่มถ่อมตนจึงเรียกได้ว่า “กัลยาณชน”

อย่างไรก็ตาม หลายคนอาจรู้สึกว่าคุณมีความอ่อนนุ่มถ่อมตัวสูง เพราะเมื่อพบเจอผู้ใหญ่ไม่เคยเว้นที่จะแสดงความเคารพ กับผู้น้อยไม่เคยดูแคลนและเย่อหยิ่ง วางตัวสำรวมสุภาพในทุกกาลเทศะ มีอัธยาศัยไมตรีและให้เกียรติแก่บุคคลอื่นเท่าเทียมกับตน รวมทั้งไม่เคยคิดเบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน แต่เพียงเท่านี้ยังไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นผู้มี ความอ่อนนุ่มถ่อมตัวที่แท้

เราสามารถสำรวจตนเองได้ว่า มีความอ่อนนุ่มถ่อมตัวอย่างที่สุดหรือไม่ ด้วยการสังเกตตนเองง่ายๆ ว่า เมื่อมีข้อขัดแย้งกับผู้อื่น ไม่ว่าจะผิดหรือถูกก็ตามเราสามารถกล่าวคำขอโทษได้หรือไม่ เมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ ฯลฯ เกิดความรู้สึกแบ่งแยกในความเป็นพวกเงาพวกเงาหรือไม่ หากบุคคลใดปราศจากการถ่อมในในอัธยาศัย กล่าวขอโทษให้อภัยผู้อื่นได้ และไม่แบ่งเขาแบ่งเรา เมื่อนั้นจึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้มี ความอ่อนนุ่มถ่อมตัวที่แท้ เพราะได้ลดความยึดมั่นในตัวตน มีความเข้าใจในความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง ขณะเดียวกันก็ยอมรับให้ตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับสรรพสิ่ง โดยไม่ถือว่าเป็นตัวเราของเรา บุคคลผู้อ่อนนุ่มถ่อมตนเช่นนี้ย่อมงามพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ

¹ อาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กล่าวได้ว่า ความอ่อนน้อมถ่อมตัว คือ ธรรม
ข้อสำคัญอันเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตัวของ
ศาสนิกที่อาจช่วยให้บรรลุผลสูงสุดตามแนวทางของ
ศาสนา นั่นคือเป็นอุบายให้ลดละความยึดมั่นถือ
มั่นในตัวตนที่มักหนักหน่วงขึ้นตามวัย ยิ่งสูงวัยยิ่ง

ต้องถ่อมตัวมากขึ้น เพื่อพัฒนาตนและดำเนินชีวิต
ไปสู่ทิศทางอันพึงประสงค์ บุคคลผู้อ่อนน้อมถ่อม
ตนไม่ว่าในระดับกัลยาณชนหรือธรรมิกชน จึงเป็นที่
ปรารถนาของทุกสังคม และเป็นพื้นฐานสำคัญใน
การพัฒนาสังคมนั้นไปสู่ความสงบดีงาม

